

Vicarul Aloisiu Boga și regimul comunist

Biserica Catolică a reprezentat pentru regimul comunist o problemă deosebit de importantă întrucât era subordonată, atât din punct de vedere spiritual, cât și canonic, Sfântului Scaun, considerat de comuniști drept „centru al reacțiunii internaționale”.¹ Guvernul român a adoptat o atitudine diferită în problema celor două ramuri ale Bisericii Catolice. Dacă în cazul Bisericii Greco-Catolice s-a optat pentru soluția radicală, cultul fiind desființat la 1 decembrie 1948, în cazul credincioșilor romano-catolici, majoritatea de etnie maghiară, regimul a urmărit înlocuirea controlului de la Vatican cu cel de la București.² În timpul regimului comunist, Biserica Romano-Catolică a avut un statut de biserică tolerată, în care statul nu a putut să-și impună decât parțial propria autoritate.³ Cu toate acestea, ierarhii și un număr important de preoți nu au scăpat de persecuțiile autorităților comuniste, concretizate prin numeroase condamnări, ani lungi de temniță, urmate de o atentă supraveghere a Securității.

La începutul lunii august 1948, prin Legea cultelor s-a încercat limitarea autorității Vaticanului asupra Bisericii Catolice din România întrucât art. 41 preciza că „pe teritoriul statului român, cultele religioase străine nu-și pot exercita jurisdicția asupra credincioșilor”.⁴ În baza legii, fiecare cult trebuia să prezinte propriul statut Ministerului Cultelor pentru a fi aprobat. Propunerea Bisericii Romano-Catolice, prezentată de episcopii Márton Áron, Anton Durcovici și Iuliu Hossu la 24 octombrie 1948 a fost respinsă de guvern. În răspunsul trimis de Ministerul Cultelor la 12 ianuarie 1949, se preciza că din cele 46 de articole propuse, doar trei au fost acceptate.⁵ În replică, episcopul Márton Áron a precizat că nu poate accepta un statut care să nu cuprindă patru principii esențiale: Papa este conducătorul Bisericii Catolice, având jurisdicție asupra întregii Biserici Catolice fără să existe o distincție referitoare la granițele statelor; numirea episcopilor în calitate de ierarhi superiori ai bisericilor locale se face de către Sfântul Părinte; dreptul de a înființa, organiza și suspenda diecezele aparține exclusiv Papei; episcopii au dreptul de a comunica liber cu Vaticanul, cu preoții și credincioșii

¹ Cristian Vasile, *Între Vatican și Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist*, București, Editura Curtea Veche, 2003, p. 21.

² Statutul Bisericii Romano-Catolice a fost stabilit prin Concordatul dintre România și Vatican, semnat la 10 mai 1927. Potrivit acestui document, în România funcționau cinci dieceze: Alba Iulia (episcop Márton Áron) și Satu Mare (episcop János Scheffler), predominant maghiare, Timișoara (episcop Augustin Pacha), cu o majoritate germană, Iași (episcop Anton Durcovici) și București (episcop Alexandru Cisar), cu credincioși în principal de etnie română. La 17 iulie 1948, guvernul român a denunțat în mod unilateral Concordatul, iar în luna august, a redus numărul diecezelor romano-catolice la două (Alba Iulia și Iași), pe baza prevederilor art. 22 din Legea cultelor potrivit căreia o dieceză trebuia să aibă cel puțin 750.000 de credincioși. (Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc 1948-1965*, Iași, Editura Polirom, 2001, p. 79).

³ *Ibidem*, p. 78.

⁴ *Ibidem*, p. 79.

⁵ Prof. dr. pr. Jozsef Márton, *Arhidieceza de Alba Iulia între anii 1948-1989* în „Biserica Romano-Catolică din România în timpul prigoanei comuniste (1948-1989)”, coordonator Dănuț Doboș, Iași, Editura Sapienția, 2008, p. 15.

aflați sub jurisdicția lor”.⁶ Întrucât nu s-a ajuns la o înțelegere, episcopii romano-catolici, împreună cu un număr important de preoți considerați recalitranti au fost arestați.⁷

Demersul nostru dorește să surprindă atitudinea vicarului general al Episcopiei romano-catolice de Alba Iulia, Aloisiu Boga în fața încercărilor autorităților comuniste de a-și impune autoritatea în cadrul Bisericii Romano-Catolice, dar și consecințele acestei atitudini demne, în urma căreia ierarhul catolic a fost încarcerat, plătind cu prețul vieții. Studiul se bazează în mare măsură pe documentele Securității (sinteze, rapoarte, note informative, declarații), completate cu informații despre perioada detenției identificate în arhiva fostei Direcții Generale a Penitenciarelor, precum și pe articole de specialitate.

Născut la 18 februarie 1886 în Cozmeni, comitatul Ciuc,⁸ într-o familie de țărani mijlocași, Aloisiu Boga a urmat Liceul romano-catolic la Șumuleu-Ciuc și Odorhei, obținând bacalaureatul în 1906. A absolvit teologia la Viena, fiind sfințit preot în 1910. În 1914 a obținut doctoratul în filozofie la Universitatea din Cluj. În perioada primului război mondial a funcționat ca preot militar. Din 1919 până în 1928 a fost profesor de religie la Liceul romano-catolic din Târgu Secuiesc, apoi director, până în toamna anului 1933. Desemnat canonic al Episcopiei romano-catolice de Alba Iulia în 1933, a deținut funcția de inspector școlar episcopal pentru școlile romano-catolice din Transilvania, iar începând din anul 1939 a fost numit prelat papal, desfășurându-și activitatea la Cluj.

Autoritățile comuniste instaurate la Cluj după 6 martie 1945 vedeau în canonicul Aloisiu Boga, datorită atitudinii sale conservatoare⁹, un posibil opozant pe care l-au catalogat imediat ca fiind „un element ostil regimului de democrație populară”.¹⁰ În documentele Siguranței din Cluj, Aloisiu Boga era prezentat în mod repetat drept o persoană ce „duce o intensă activitate ostilă regimului de democrație populară, folosind diverse metode dintre care nu lipsește spionajul, ațâțarea șovinismului, diversiunea antidemocratică sub masca religioasă”.¹¹ În fișele personale, întocmită de agenții Siguranței în anii 1945-1946 se menționau următoarele: „Prelatul papal dr. Boga din Cluj este o persoană cunoscută pentru rolul politic pe care-l joacă în Ardeal. Fiind fruntaș al Bisericii romano-catolice din Ardeal are legături strânse cu Vaticanul. Atât în trecut cât și acum primește din partea Vaticanului ordine cu caracter secret pentru îndrumarea și conducerea politică a catolicismului de la noi. Prietenii cu care are legături în prezent fac parte din aristocrația maghiară din Ardeal, fiind recunoscuți ca reacționari și dușmani ai regimului democratic actual. Se pare că ar avea relații și cu reacționarii români, dat fiind faptul că, în repetate rânduri, a fost văzut întreținându-se cu dr. Ion Pop,¹² fruntaș al PNT

⁶ *Ibidem*, p. 16.

⁷ Dennis Deletant, *op.cit.*, p. 79.

⁸ La 22 octombrie 2002, în cadrul unei ceremonii prezidate de Jakubinyi György, arhiepiscopul romano-catolic de Alba Iulia, Școala Generală din Cozmeni, a primit numele vicarului Aloisiu Boga în semn de omagiu pentru martirajul său în temnițele comuniste.

(Udvardy Frigyes, *A romániai magyar kisebbség történeti kronológiája (1990-2003)* <http://udvardy.adatbank.transindex.ro/index.php?action=nevmutato&nevmutato=Boga%20Alajos>, accesat la 27 septembrie 2009).

⁹ O notă informativă din 12 ianuarie 1946 menționa: „Punctul de vedere a lui Boga este ca nicidecum clerul romano-catolic să sprijine dezvoltarea comunismului, nici chiar în mod indirect” (Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității [în continuare, ACNSAS], fond P, dosar 6504, f. 94.

¹⁰ *Ibidem*, f. 147.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Ionel Pop, avocat, nepotul lui Iuliu Maniu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne în timpul guvernării național-țărăniște. Arestat în luna august 1947, a dat mai multe declarații prin care s-a

și locțiitor a lui Maniu.¹³ O notă a Siguranței menționa atitudinea anticomunistă a canonicului Aloisiu Boga exprimată în cadrul unor discursuri ținute la sfârșitul lunii februarie 1947 în fața studenților de la Teologia romano-catolică din Satu Mare și Oradea: „Discursul săi nu a fost altceva decât o agitație antisovietică și anticomunistă. A îndemnat preoții să nu lase să se înfunde sufletele în mocirla regimului de azi și să țină vie flacăra contra diavolului bolșevismului. Această atitudine poate va pretinde martiri, însă de acest pericol nu au voie să se teamă adevărații preoți”.¹⁴

Numit vicar al Episcopiei romano-catolice de Alba Iulia,¹⁵ Aloisiu Boga s-a mutat în luna ianuarie 1948 la Alba, devenind principalul colaborator al episcopului Márton Áron. Odată cu mutarea sa, a intrat sub atenta supraveghere a Serviciului de Siguranță Alba. În rapoartele și notele redactate de ofițerii Siguranței, iar apoi ai Securității, activitatea vicarului romano-catolic era astfel prezentată: „În 1948 este numit vicar general la Alba Iulia. Din acest moment desfășoară o vie activitate antidemocratică pe linia dispozițiilor lui Márton Áron, făcând toate eforturile pentru a împiedica clerul romano-catolic să adopte o atitudine loială față de regim și instigând preoții la nesupunere față de R.P.R. De când a venit la Alba Iulia a avut legături de prietenie cu diferiți maniști din Alba Iulia, printre care numitul Pop Ioan¹⁶ președintele P.N.Ț. Maniu din județul Alba. În timpul cât a fost Márton Áron episcop, acesta a fost colaboratorul său principal, ducând împreună cu el acțiunea șovină împotriva regimului nostru. (...) Este un om care tot timpul influențează preoții din regiune de a duce o propagandă contrară actualului regim, nu vede decât numai pe Papa și duce o politică de iredentist. Ține legătura cu Misiunea Americană și Engleză din București precum și cu Vaticanul de unde primește ajutoare.”¹⁷

Printre acuzațiile cele frecvente care i se aduceau lui Aloisiu Boga era așa-zisa activitate șovină, de care vicarul episcopiei de Alba Iulia ar fi dat dovadă în perioada administrației maghiare dintre 1940-1944. Un exemplu în acest sens este oferit de o notă a Inspectoratului Regional de Siguranță Sibiu din 21 iunie 1948 în care se preciza că „în anul 1941, canonicul dr. Boga Alois cu ocazia sfințirii unui steag maghiar în comuna Csikdomokos, jud. Ciuc a ținut un discurs șovin, publicat în ziarul *Magyar Ujság* din 1 octombrie 1941, apărut la Cluj”.¹⁸ Raportul se bazează pe o notă informativă din 9 martie 1948 în care era reprodus discursului vicarului Boga,¹⁹ însă din analiza textului nu rezultă

desolidarizat de partid. După eliberarea din detenție a fost utilizat de autorități în cadrul Comitetului Român pentru Repatriere și numit la conducerea revistei „Glasul Patriei”, ziar controlat de Securitate și destinat românilor din exil.

¹³ ACNSAS, fond I, dosar 161632, f. 69.

¹⁴ Ibidem, f. 97.

¹⁵ În fișa personală întocmită de Siguranță numirea în funcția de vicar general era astfel explicată : „În jurul datei de 8 aprilie 1947, Boga Aloisiu a fost numit de către Vatican, guvernator episcopal pe lângă Márton Áron la Alba Iulia. Prin această numire Boga se bucură de dreptul de imunitate al Vaticanului. Au găsit necesară măsura aceasta între altele din motivul că au aflat că Boga e sub supravegherea Siguranței”. (Idem., fond P, dosar 6504, f. 98).

¹⁶ Ion (Ianci) Pop, avocat, președintele organizației Alba a Partidului Național Țărănesc, a fost arestat în noaptea de 5/6 mai 1950 și închis în Penitenciarul Sighet, unde a decedat la 10 martie 1953.

¹⁷ ACNSAS, fond P, dosar 6504, ff. 99; 100-101; 144.

¹⁸ Idem., fond I, dosar 161632, f. 79.

¹⁹ Potrivit notei informative, canonicul Aloisiu Boga ar fi rostit următorul discurs: „În decursul istoriei noastre milenare steagul nostru a fost adesea înfrânt însă drapelul nu este țesut numai din mătase ci și din sentimente, muncă, lacrimile, suferințele, eroismul și sufletul națiunii. Din stepele turanice ne-au adus strămoșii noștri. Vitejia, eroismul și sufletul cavaleresc care nu-și pierde curajul în nenorocire și care ne-a

accente care să poată fi încadrate în accepțiunea termenului de șovinism.²⁰ Așa-zisa activitate „șovină” și „iredentistă” a reprezentat o adevărată obsesie pentru poliția politică întrucât la 28 februarie 1963 Direcția Regională Cluj a Securității a hotărât păstrarea în arhiva operativă a dosarului nr. 69089 referitor la Aloisiu Boga definit ca fiind „iredentist și șovin maghiar, care a căutat să influențeze pe ceilalți preoți să ducă propagandă dușmănoasă împotriva regimului democrat-popular”.²¹

La 21 iunie 1949, în drum spre gara din Teiuș, de unde intenționa să plece cu trenul la București, episcopul Márton Áron a fost arestat. În prealabil, bănuind că se pregătește reținerea sa, Márton Áron și-a desemnat doi ordinari substituiți: vicarul Aloisiu Boga și vicarul Imre Sándor.²² Întrucât episcopul Márton Áron nu a ajuns la București, dar nu s-a întors nici la Alba Iulia, în rândul clericilor Episcopiei romano-catolice au început să circule diverse zvonuri referitoare la o posibilă arestare a sa. În aceste împrejurări, vicarul Aloisiu Boga a trimis la 30 iunie 1949 o scrisoare ministrului Cultelor, Stanciu Stoian în care solicita lămuriri referitoare la situația episcopului Márton Áron: „Aș dori să vă informez că domnul episcop Márton Áron a părăsit sediul episcopiei în ziua de 21 iunie a.c. în cursul orelor 11, cu intenția de a purta un dialog cu Excelența voastră în probleme importante de ordin bisericesc. La plecare ne-a anunțat că se va întoarce până în 28 iunie. Din păcate nu a revenit până la data menționată, iar în cadrul parohiei și al preoților noștri s-au răspândit știri alarmante referitoare la persoana sa. Vă rugăm insistent, stimate domnule ministru, să ne informați despre această problemă pentru a putea sta liniștiți”.²³ Însă, cererea a rămas fără răspuns din partea ministrului Stanciu Stoian.

După arestarea episcopului Márton Áron, vicarului Aloisiu Boga, devenit ordinar substituit i s-a cerut în mod repetat să accepte redactarea statului Bisericii Romano-Catolice într-o formulă convenabilă autorităților comuniste. Însă, Aloisiu Boga a respins cu fermitate propunerile venite din partea autorităților, motivând că această problemă trebuie discutată în primul rând cu Nunciatura Papală, reprezentanta Sfântului Scaun în România. Atitudinea sa în problema statusului catolic rezultă dintr-o notă din 6 decembrie 1949, în care colonelul Gheorghe Crăciun, șeful Direcției Regionale Sibiu a Securității raporta superiorilor de la București discuțiile purtate între informatorul Securității și vicarul Aloisiu Boga: „Raportăm că informatorul nostru din problema romano-catolică, discutând cu dr. Boga Alois, acesta i-a spus următoarele: *Eu înțeleg să duc o politică de înțelegere cu Guvernul actual. În legătură cu Statutele a afirmat: La data de 7 nov a.c. am primit de la Ministerul Cultelor o adresă în care se referea la*

ajutat să ridicăm întotdeauna steagul înfrânt. Această însuflețire trebuie să dăinuiească și pe mai departe în sufletul națiunii și în fiii ei, ca steagul nostru național să nu fâlfâie în semn de doliu, ci pe vârful catargului. Monumentul a fost ridicat din stâncă și granit să nu se sfărâme în cursul vremii și ca să reziste ca un semn care arată spre cer, amintind strămoșilor exemplele eroilor căzuți, arătând jertfele și rezistența lor. Spiritul lor revine pe pământul natal. Cozmeni este un sat mic, însă, precum în apa unui izvor se oglindește întregul cer, la fel, într-un sat putem privi întreaga națiune”. (Ibidem, f. 80).

²⁰ Conform definiției din dicționar, termenul de șovinism înseamnă un „naționalism extremist care constă în ațâțarea urii și dușmăniei între popoare, propagarea ideii false a superiorității unei națiuni în raport cu celelalte, exclusivismul și intoleranța față de alte națiuni.” (Vasile Breban, *Dicționar al limbii române contemporane*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980, p. 598).

²¹ ACNSAS., fond I, dosar 161635, f. 9.

²² Mircea Remus Birtz, *Cronologia ordinarilor diecezani greco-catolici (uniți) 1948-1989. Încercare de reconstituire*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2007, p. 65.

²³ Szöke János, *Márton Áron*, Budaspest, Szent Márton Alapítvány, 1990, p. 155.

faptul că celelalte confesiuni au înaintat statutele, care au și fost aprobate însă dieceza romano-catolică nici până în prezent nu le-a înaintat. La data de 12 nov. a.c. am răspuns domnului ministru să se adreseze Nunțiatunii Papale care funcționează la București și care poate îndeplini dorința domnului ministru. A mai afirmat următoarele: după dreptul canonic, cauzele mai importante stau în competența Sfântului Scaun. Cine se face vinovat contra acestui drept, este excomunicat și expulzat. Nu cereți de la mine ca preot să fac ceva pentru ca să fiu excomunicat și expulzat. Pentru o înțelegere între Stat și Dieceză este necesară o împuternicire a Sfântului Scaun. Episcopul Márton Áron a avut o astfel de împuternicire și a redactat Statutele, care au fost predate domnului Ministru, însă acesta le-a refuzat. Mai târziu, domnul episcop a redactat alte Statute și plecând cu ele la București a fost arestat. Ce s-a întâmplat cu aceste Statute nu mai știu. Punându-i se întrebarea, dacă dorește o înțelegere cu Guvernul, acesta a afirmat următoarele: Lucrul este foarte simplu, fiind vorba numai de formalități. Nunțiatuna din București să ceară împuternicirea de la Sfântul Scaun pentru redactarea Statutelor, lucru pe care sigur Sfântul Scaun le va da, iar eu sunt gata să plec la București unde voi depune toată puterea și influența mea pentru redactarea statutelor, care să fie acceptabile domnului ministru. Cu ajutorul meu va fi o înțelegere, însă până când nu există împuternicirea de la Sfântul Scaun nu poate fi rezultat pozitiv în această cauză”²⁴

În rapoartele Securității se menționa în mod repetat despre atitudinea așa-zis instigatoare a vicarului în rândul preoților romano-catolici din cadrul episcopiei în problema statusului: „În luna iunie 1949, dr. Boga Alois trimite o circulară tuturor protopopilor din eparhie prin care le ordonă să transmită mai departe preoților dispozițiunile lui Márton Áron ca preoții să refuze salarizarea statului.²⁵ Pentru a induce în eroare clerul de jos catolic și a-l influența împotriva regimului, Boga trimite o circulară în eparhie prin care caută falsificând datele reale să demonstreze că Statul poartă vina actualelor neînțelegeri dintre Biserica romano-catolică și Guvern. Astfel în această circulară se accentuează pe faptul că întrucât *episcopii Márton Áron, Durcovici Anton și Iuliu Hossu au fost arestați și neexistând alți conducători ai Bisericii catolice competenți a hotărât asupra relațiilor dintre biserică și Stat, nu se poate aduce modificări statutului prezentat Ministerului Cultelor, întocmit de aceștia*. Boga duce în prezent o intensă activitate de instigare a clerului de jos catolic împotriva comitatelor de luptă pentru pace și împotriva mișcării de reînființare a status-ului catolic”²⁶

Refuzând să accepte încercările autorităților comuniste de a-și impune controlul în cadrul Bisericii Romano-Catolice, Alois Boga era și printre cei mai vehemenți contestatari ai Comitetului Catolic de Acțiune. Prin această formulă autoritățile urmăreau strângerea de semnături pentru Apelul de Pace de la Stockholm, document în care erau preluate cele mai importante lozinci ale vremii iar „lupta pentru pace” și campania împotriva „reacțiunii occidentale” ocupau un loc central. În realitate, scopul urmărit era

²⁴ ACNSAS, fond P, dosar 6504, ff. 261-262.

²⁵ Referitor la salarizarea preoților catolici un referat al Securității din 13 februarie 1950 preciza: „În ceea ce privește însă atitudinea vicarului Alois Boga față de o înțelegere cu regimul actual, se menționează că acesta se menține pe o poziție ostilă, transmitând preoților din eparhia sa ordinul de a semna declarații prin care să arate că odată cu primirea salariului ei nu înțeleg să renunțe la *libera lor activitate preoțească* conformă cu regulile bisericii catolice”. (Ibidem, f. 255).

²⁶ Ibidem, f. 148.

supunerea Bisericii Romano-Catolice autorității statului²⁷ și ruperea oricăror legături cu Vaticanul.²⁸

La 19 aprilie 1950, în contextul în care autoritățile²⁹, prin mijlocirea Comitetului Catolic de Acțiune pregăteau adunarea de la Târgu Mureș³⁰, desfășurată la 27 aprilie 1950, Aloisiu Boga a trimis o scrisoare Ministerului Cultelor, iar copii ale documentului a expediat la fiecare parohie romano-catolică din cadrul episcopiei. Vicarul romano-catolic își motiva gestul prin dorința de a apăra interesele cultului pe care-l reprezenta: „La scrierea scrisorii m-a determinat un dublu motiv: prima parte a scrisorii am crezut că va fi un pas serios la restabilirea raportului pașnic cu statul, întrucât politica pașnică a Papei a fost atacată în presă și adunări și el acuzat cu intenții războinice. În același timp m-am convins și despre faptul că printre credincioșii noștri se face agitație pentru ruperea de la Roma. Preoții noștri ne-au raportat în scris și verbal că o așa-zisă adunare romano-catolică proiectată cu mult înainte se va ține și că au fost chemați la aceasta. În astfel de împrejurări, eu ca și cap răspunzător al clerului, am cunoscut că datoria mea oficială este ca să fac un oarecare pas de apărare și despre acesta să-i informez și pe preoții noștri. Pentru aceasta am recurs la ministerul în drept, ca să cer ajutorul lui pentru degajarea acțiunii pregătite contra clerului nostru sub lozinca păcii, în speranța că acest ajutor îl voi și primi”.³¹

În primăvara anului 1950, vicarul Aloisiu Boga a fost chemat în două rânduri la București pentru a discuta cu reprezentanții Ministerului Cultelor posibilitatea adoptării statusului Bisericii Romano-Catolice în varianta agreată de regim. Cu toate eforturile depuse de autorități, Aloisiu Boga nu și-a schimbat atitudinea, continuând să fie fidel principiilor formulate de episcopul Márton Áron. În cursul anului 1950, într-o declarație scrisă în timpul anchetei, episcopul Márton Áron a precizat principiile esențiale care defineau în viziunea sa, raporturile dintre stat și biserică: „Drepturile statului își găsesc rădăcina în legile divine, statul neavând dreptul să treacă peste legile divine. Biserica are dreptul și competența să aprecieze în cazurile concrete dacă statul prin anumite legi ale sale și-a depășit sau nu drepturile. În numele bisericii universale vorbește Papa de la

²⁷ Edificatoare în acest sens este declarația făcută în luna iulie 1948 de subsecretarul de stat Takács Lajos, responsabilul cu problemele minorităților naționale din cadrul guvernului Groza: „Se oferă posibilitatea Bisericii Catolice de a deveni Biserică de Stat, fără a fi obligată să se supună îndrumărilor venite din străinătate”. (Prof. dr. pr. Jozsef Márton, *op.cit., loc.cit.*, p. 11).

²⁸ Potrivit noului statut, Suveranul Pontif era recunoscut drept autoritate ecleziastică supremă doar în probleme de credință și dogmă, în rest biserica urma să se supună legilor statului. Numirile de episcopi urmau să fie făcute de Vatican în urma recomandărilor venite de la Biserica Catolică din România și doar cu aprobarea guvernului român. De altfel, orice legătură cu Sfântul Scaun urma să aibă loc exclusiv prin intermediul Ministerului Cultelor și Ministerului de Externe, evitându-se orice contact direct. (Dennis Deletant, *op.cit.*, pp. 79-81).

²⁹ Prin intermediul Comitetului Catolic de Acțiune, autoritățile au organizat după adunarea de la Târgu Mureș încă două adunări ale „preoților democrați”: la Gheorgheni (5 septembrie 1950) și Cluj (15 martie 1951). Atât conducătorul mișcării, Andrei Agotha, cât și ceilalți preoți aflați în consiliul de conducere au fost excomunicați de Sfântul Scaun. (Prof. dr. pr. Jozsef Márton, *op.cit., loc.cit.*, pp. 19-20).

³⁰ Preotul romano-catolic Molnár Lázár din comuna Sântimbru-Ciuc a povestit unui informator al Securității Brașov atmosfera existentă la adunarea de la Târgu Mureș: „Îmi pare rău că am participat la adunare, dar cred că superiorii mei știu că am fost forțat să particip. La această adunare am văzut grozăvii, ca atunci când în adunare s-a negat existența lui Dumnezeu, iar americanii au fost înjurați, dar ei nu se pot compara cu acest popor barbar rus și degeaba vorbesc ei despre pace, căci americanii tot vor veni pentru a ne elibera.” (ACNSAS, fond P, dosar 225, vol. 3, f. 177).

³¹ *Ibidem*, dosar 6504, f. 3.

Roma, iar în numele diecezei vorbește episcopul. Legile statului, în general, sunt obligatorii pentru toți cetățenii care trebuie să le respecte. Dacă ele lovesc legile divine în mod atât de puternic încât Biserica romano-catolică este silită, conform dogmelor și canoanelor sale să oprească supunerea, cetățenii nu sunt obligați să respecte aceste legi ale statului. Biserica romano-catolică recurge la acest mijloc numai în cazuri grave și numai atunci când statul nu este dispus să revină asupra măsurilor luate și care contravin legilor divine”.³²

O notă a Securității din 17 aprilie 1950 sintetizează activitatea vicarului, insistând asupra problemei statusului cultului romano-catolic și a relațiilor cu statul: „La 5 februarie 1950, Boga Alois transmite tuturor protopopilor³³ din eparhie o circulară cu mențiunea de a fi difuzată mai departe preoților *nu în scris ci confidențial*. Circulara cuprinde 4 puncte, primele trei referindu-se la chestiunea păcii, relațiile între biserică și stat și declarațiile de presă. La punctul 1, circulara instigă preoții la boicotarea comitetelor pentru apărarea păcii prin următoarea frază: *este regretabil că declarațiile pentru pace apărute până acum au fost folosite pentru scopuri anti-religioase pentru care motiv trebuie să ne abținem de la aceste declarații*. Punctul 2 cuprinde paragrafe care din nou denaturează adevărul cu privire la statutul de organizare al Bisericii romano-catolice din R.P.R. Astfel, se menționează în circulară că statutul a fost înaintat la timp în anul 1948, iar la observațiile Ministerului Cultelor s-a răspuns că nu se pot face concesiuni fără a se abate de la regulile trasate de Vatican *întrucât în România nu există o biserică autonomă*, iar în septembrie 1949 au fost înaintate din nou statutele *cu modificările respective*, fără a se arăta caracterul provocator al statutelor prezentate. Circulara caută să *demonstreze* dorința conducerii romano-catolice de a se ajunge la o înțelegere cu Statul arătându-se că *în acest scop* conducerea bisericii a contramandat dispozițiunile anterioare permițând de aici în acolo ca preoții să primească salarizarea Statului. Și aici se denaturează adevărul, întrucât această hotărâre a fost luată recent în urma deselor manifestări de nemulțumire din partea clerului de jos catolic și nu din dorința de a se ameliora relațiile dintre biserică catolică și stat. Tot la punctul 2 există următorul pasaj insultător la adresa R.P.R.: *statutele au fost înaintate deși în alte țări civilizate nu s-a pretins aceasta de la Biserica catolică*. În legătură cu statusul se menționează în circulară: *se constată cu durere că unii preoți și credincioși au fost duși în eroare de lozinca după care ar fi posibil ca relațiile dintre biserică și Stat să fie rezolvate de către preoții inferiori și credincioși*. Adăugându-se că Biserica catolică este întemeiată de Sf. Petru și urmașii săi și *nu pe preoți și credincioși*. Tot la punctul 2 există și următorul paragraf menit să semene neîncrederea în regimul actual: *dogmele credinței noastre catolice nu le putem transforma după cum se schimbă Guvernul*. Punctul 3 din circulară prevede interzicerea participării preoților la întruniri *neautorizate de biserică* și

³² Ibidem, dosar 254, vol. 3, f. 26.

³³ Protopopul romano-catolic al Brașovului, Vasvári Aladár a precizat într-o declarație scrisă în timpul anchetei care au fost principalele instrucțiuni primite din partea monseniorului Aloisiu Boga: „Mi-a dat instrucțiuni verbale, dându-mi însărcinarea să le comunic la protopopiatele din Brașov, Trei Scaune și Ciuc. Aceste instrucțiuni se compuneau din următoarele puncte: preoții nu au voie să ia parte la adunări în care nu este prezentă autoritatea bisericească; Biserica Romano-Catolică nu recunoaște congresul de la Târgu Mureș; preotul Andrei Agota a fost excomunicat de Sfântul Scaun pentru că a luat parte la Congresul de la Târgu Mureș, atrăgându-se atenția și celorlalți preoți că sunt pasibili de aceeași pedeapsă dacă mai iau parte la asemenea adunări; preoții nu au voie să se adune în nici un fel sau să participe la vreun fel de acțiune, asemănătoare cu cea de la Târgu Mureș”. (Ibidem, dosar 8235, vol. 1, f. 4).

publicării declarațiilor în presă *deoarece cuvintele se pot ușor denatura*. În legătură cu sprijinirea mișcării de rezistență greco-catolică de către clerul romano-catolic se menționa să se transmită preoților din raza protopopiatului dispozițiunile Ministerului Cultelor de a se înceta oficierea slujbelor de către preoții romano-catolici (cununii, botezuri, înmormântări) pentru greco-catolicii rezistenți, cu mențiunea verbală ca de aici în acolo oficierea cununii și botezurilor pentru greco-catolici să fie făcute numai noaptea și cu participarea numai a membrilor familiei respective”.³⁴ În finalul documentului, se propunea arestarea vicarului romano-catolic: „Considerând că cele de mai sus expuse, precum și rolul pe care Boga intenționează să joace în pregătire transformării pelerinajului de la Șumuleu într-o manifestare de masă ostilă regimului propunem reținerea sa discretă și cercetarea sa.”³⁵ La începutul lunii mai 1950, propunerea de arestare a fost aprobată de conducerea Ministerului de Interne, Securitatea fiind însărcinată cu reținerea sa.

Pentru a cunoaște atitudinea vicarului Aloisiu Boga, Securitatea a recrutat un informator din rândul apropiaților săi, iar pe baza notelor informative furnizate, ofițerii de securitate au redactat mai multe rapoarte în care vicarul catolic era prezentat ca desfășurând o activitate duplicitară, formal manifestându-și dorința de a ajunge la o înțelegere cu guvernul, dar în realitate era un adversar al regimului: „Am pus în jurul lui un informator de adâncime, în care avea încredere și care totodată este un prieten bun cu susnumitul. Aceasta a căutat să-l descoase în nenumărate rânduri, dar susnumitul a căutat să pozeze într-o atitudine democrată, ceea ce înseamnă că este foarte precaut. Nu se exprimă față de oricine despre activitatea sa. Din discuțiile pe care le-a avut cu informatorul nostru ar reieși că el vrea cu tot dinadinsul să împace Biserica romano-catolică cu Statul. Când i s-au cerut statutele din partea ministerului, aceasta nu a vrut să le trimită, motivând că doar Nunțiatura Papală este în legătură cu guvernul. El se exprimă că nu poate da nimic ce i se cere fără aprobarea Sfântului Scaun pentru a nu fi excomunicat de către Sfântul Scaun. Privind activitatea acestuia nu avem multe informații deoarece lucrează cât se poate de discret, totuși din informațiunile pe care le deținem, acesta dă directive întregii Biserici romano-catolice din Ardeal. Toată corespondența lor este cât se poate de secretă și se redactează în limba maghiară sau latină care este trimisă numai prin curier special. Vedem deci că activitatea acestuia se împarte în două părți și anume: mai întâi activitatea de suprafață, prin care arată că el este gata oricând de a face înțelegerea între Biserica romano-catolică și Stat, vrând prin aceasta să câștige titlul de conducător al acestei biserici, iar după aceasta să lucreze el cum vrea având împuternicirea Guvernului și a doua activitatea lui secretă pe care o duce împotriva actualului regim, lucru ce se constată de mai multe ori prin acela că lucrează numai sub directivele Sfântului Scaun”.³⁶

Intransigența vicarului Aloisiu Boga față de încercările autorităților de a-și impune controlul în cadrul Bisericii Romano-Catolice rezultă din numeroase documente ale Securității redactate în primăvara anului 1950. Pentru modul în care era receptată activitatea vicarului romano-catolic este sugestiv un referat al Securității din 12 martie 1950: „Din informațiile și investigațiunile făcute asupra susnumitului rezultă că este un element foarte periculos regimului de democrație-populară fiind unul din fruntașii

³⁴ Ibidem, ff. 147-150.

³⁵ Ibidem, ff. 147-151.

³⁶ Ibidem, ff. 100-101

Bisericii romano-catolice din Ardeal, care a avut strânse legături cu Vaticanul de unde primea instrucțiuni, ordine cu caracter secret, pentru îndrumarea și conducerea politică a catolicismului în țara noastră. În momentul de față manifestă o atitudine de rezistență a tuturor influențelor democratice ce ar căuta să pătrundă în Biserica Romano-Catolică îndemnându-i pe preoți și amenințându-i cu afurisenia pe toți cei care ar încerca să dea vreo declarație scrisă sau verbală asupra statutului, exprimându-se că ei trebuie să fie devotați Papei sub riscul oricărei primejdii. De asemenea susnumitul a mai fost auzit purtând discuții în care își manifestă ura împotriva organizațiilor democratice, care după cum a afirmat, sustrage pe credincioși de la religie, manifestându-se chiar contra unor realizări democratice ca de exemplu, colectivizarea. În general, duce și în momentul de față acțiune de subminare a regimului nostru, dând directive preoților romano-catolici din Ardeal de a fi uniți împotriva directivelor date de stat. Toate instrucțiunile ce le dă acest preot le face verbal așa că nu se exprimă decât numai în fața celor care avea o deosebită încredere³⁷.

În cursul lunii martie 1950, Securitatea din Alba a adunat numeroase referințe despre activitatea vicarului Aloisiu Boga, obținute de la persoane din diverse categorii socio-profesionale. Câteva fragmente sunt ilustrative pentru modul în care era prezentată activitatea vicarului: „În decursul săptămânii trecute, aflându-mă în cetate în apropiere de biserică m-am întâlnit cu vicarul Boga Aloisiu de la Episcopia romano-catolică care m-a oprit și m-a întrebat ce mai fac. Eu i-am răspuns că sunt bine. Pe urmă am mai discutat mai multe, iar el m-a întrebat că de ce nu mai merg pe la biserică că nu m-a văzut de mult și m-a mai întrebat când m-am împărtășit ultima dată, la care eu i-am răspuns că foarte de mult timp. El mi-a spus că am făcut un mare păcat cu asta. Discutând mai mult mi-a spus că poate și eu m-am luat după aceea de la organizația UPM și de la PMR căci numai aceștia nu merg la biserică și numai ei sunt păgâni. În discuții am ajuns la colectivizări la care mi-a spus că omul a lucrat o viață întreagă și acum să intre la stăpân și că omul este forțat să intre în colectiv. El mi-a spus că asta nu e bună și că dacă poporul nu cedează nu se mai realizează colectivizarea. El a mai spus că oamenii din URSS vor să desființeze colhozul, iar la noi vor să-l înființeze, ca prin asta omul să-și piardă toate drepturile și libertatea. Pe urmă mi-a mai spus să ne rugăm mai mult la Dumnezeu să scăpăm de aceste grele încercări.” (Dihui Ștefan, pantofar)³⁸; „În mai multe rânduri am stat de vorbă cu vicarul general Boga Aloisie cu care mă cunosc de mai mulți ani. La fiecare discuție avută cu Dumnealui am constatat că acest om este un dușman al regimului actual. Fiind de religie romano-catolic și interesându-mă lichidarea neînțelegerilor dintre Biserica romano-catolică și stat, l-am întrebat în repetate rânduri cum stăm cu statutul, el mi-a spus că așa cum vrea Ministerul Cultelor în nici un caz nu se va putea face înțelegerea. În continuare mi-a spus că orice s-ar întâmpla este hotărât să se mențină pe poziția legii bisericești care sunt garantate de stat prin lege, deci nu face nici un fapt ilegal, dar credința și religia nu și-o lasă, iar pretenția aceasta nu poate să o aibă nimeni atâta timp cât libertatea religioasă este garantată prin constituție de către stat.”(Harali Adalbert, profesor pensionar)³⁹; „Vicarul general Boga Aloisiu este un element foarte dușmănos regimului nostru și caută pe toate căile mai ales prin religie să ducă o acțiune împotriva regimului. Am văzut că la el merg mai multe femei și alți diferiți credincioși la care apoi

³⁷ Ibidem, ff. 154-154v

³⁸ Ibidem, fond I, dosar 161632, f. 17.

³⁹ Ibidem, f. 19.

le dă instrucțiuni pentru ca aceștia să meargă pe la credincioși și să-i convingă să meargă la biserică. Am văzut din femeile ce merg la el sunt și greco-catolice și am recunoscut-o pe una cu numele Abrudan Maria, pe care am văzut-o mai des. Ea mi-a spus că acest preot este un adevărat sfânt care luptă pentru credința lui Dumnezeu, pe toate căile și chiar și împotriva comuniștilor. Numita Abrudan mi-a spus că ar trebui să fac și eu ceva pentru biserică și religie căci în momentul de față credința și biserica este amenințată de satana/comuniști.” (Szancsali Etelca, casnică)⁴⁰; „În diferite rânduri pe când mă aflam la unele reparații am observat că la episcopie vin mai multe femei care caută pe vicarul general Boga Aloisiu. Interesându-mă, am aflat că aceste femei primesc instrucțiuni de la Boga de a face vizite la credincioșii romano-catolici pentru ai convinge să meargă la biserică. Aceste femei în fiecare zi ale după mesei umblă la credincioși pentru a face propagandă între credincioși. După terminarea lucrului am ieșit să plec și în curtea episcopiei se plimba Boga Aloisiu care m-a oprit și m-a întrebat dacă am terminat cu lucrul, răspunzându-i că da. Pe urmă am început să discutăm, întrebându-mă cum o mai duc cu viața. Pe urmă am discutat arătându-mi că lumea s-a înrăit și Dumnezeu ne pedepsește trimitându-ne greutăți. De aceea trebuie să ne rugăm la Dumnezeu și să mergem la Biserică pentru a ne scăpa de aceste greutăți. La despărțire mi-a spus că foarte bine că nu fac nici un fel de politică că mâine poimâine lucrurile se vor schimba și nu o să am nici o neplăcere.”(Costea Ștefan, electrician).⁴¹

În dosarul personal al vicarului Aloisiu Boga există și două referințe cu accente pozitive⁴² scrise de persoane cu vederi de stânga, dar ele nu au fost utilizate de ofițerii de securitate în momentul redactării sintezei asupra activității sale. Iată un fragment dintr-o declarație din 29 noiembrie 1949: „Cunosc de peste 10 ani pe numitul vicar episcopal. A fost director de liceu, mai târziu referentul statusului romano-catolic la Cluj. Toată lumea îl cunoștea ca un om corect, cinstit, sincer, cu spirit democratic, care a fost bine văzut și onorat și din partea altor confesiuni. În anul 1944 când au fost transportați din Cluj la Auschwitz 18000 evrei pentru a fi acolo executați numitul vicar a ascuns în pădurile statusului 154 de evrei, unde aceștia au lucrat, fapt prin care s-a salvat viața lor. Dacă nyilașii⁴³ maghiari sau Gestapoul ar fi aflat acest fapt, atunci dr. Boga și-ar fi pierdut libertatea sau ar fi plătit cu viața. Când s-au întors de la lucru forțat 1500 de evrei și au stat fără locuință, numitul vicar le-a lăsat drept locuință căminul ucenicilor romano-catolici. Am văzut la numitul vicar o scrisoare originală a Comunității evreiești în care îi mulțumește bunătatea”⁴⁴

Autoritățile comuniste și-au dat seama că vicarul Aloisiu Boga nu va renunța la poziția sa intransigentă în problema raporturilor dintre Biserica Romano-Catolică și stat, nefiind de acord cu încercările autorităților de a înființa o Biserică Catolică românească care să renunțe la subordonarea față de Vatican și au decis arestarea sa. În noaptea de 11/12 mai 1950, în urma unei ample operațiuni a Securității, Aloisiu Boga a fost ridicat din sediul Episcopiei din Alba Iulia și transportat în arestul Ministerului de Interne de la București. Un raport din 12 mai 1950, adresat colonelului Mișu Dulgheru, șeful Direcției

⁴⁰ Ibidem, f. 20.

⁴¹ Ibidem, f. 10-10v.

⁴² Una din declarații aparține social-democratului maghiar din Cluj, Lakatos István, scrisă la 29 aprilie 1950. (Ibidem, fond P, dosar 6504, ff. 24- 26).

⁴³ Partidul Crucilor cu Săgeți, organizație politică de extremă dreaptă condusă de Szálasi Ferenc, prim-ministru al Ungariei în intervalul octombrie 1944 - ianuarie 1945.

⁴⁴ ACNSAS, fond I, dosar 161632, vol. 1, f. 46

Anchete a Securității descrie modul în care a decurs arestarea⁴⁵ vicarului Aloisiu Boga: „La ordinul dvs. de a ridica pe dr. Boga Alois, vă raportăm următoarele: în ziua de 10 mai a.c. la orele 18 după ce s-au dat instrucțiuni tov. maior Ciupagea asupra scopului obiectivelor și modul cum va decurge operația, a plecat echipa compusă din 10 tov[arăș]i cu toate materialele și armamentul necesar (pistoale mitralieră, grenade, grenade lacrimogene, lanterne). Echipa a ajuns la orele 0.30 în Sibiu unde a luat contact cu tov. lt. colonel [Gheorghe] Crăciun. (...) În ziua de 11 mai, tov. col. Crăciun și tov. maior Ciupagea s-au deplasat la Serviciul de Securitate Alba unde Biroul 1 le-a dat planul Cetății Episcopale cu locatarii. S-a făcut recunoașterea cetății constatându-se că are două porți mari care sunt închise pe timpul nopții de portarul episcopiei care este informatorul Biroului 1 și că nu există nici o posibilitate de a fugi prin spate, zidul cetății fiind înalt de 10 metri cu un șanț adânc. Pentru pătrunderea în cetate s-a hotărât să luăm pe portarul episcopiei care dormea în oraș, în momentul intrării în acțiune. În vederea operației în afară de echipa Direcției a IV-a s-au mobilizat 12 tov. de la D[irecția] R[egională] a S[ecurității] P[oporului] Sibiu și 14 de la Serv[iciul] de Sec[uritate] Alba având un efectiv de 35 tovarăș]i. Pe baza planului cetății episcopale s-au organizat cinci echipe a cinci tovarăș]i dându-i fiecărei echipe 2-3 obiective de percheziționat cu precizarea camerelor și persoanelor ce locuiesc obiectivul respectiv. S-au [dat] instrucțiuni scrise asupra modului cum se va efectua descinderile și percheziția. S-au fixat posturi exterioare la cele două porți, în spatele cetății, la biserică și 2 posturi în curtea mare interioară. S-au luat și trei tovarăș]e care să percheziționeze corporal femeile din cetate. La orele 22.30 s-a făcut deplasarea la Cetatea Episcopală împreună cu portarul, s-a înconjurat obiectivul și s-a pătruns în Cetatea Episcopală în liniște, apoi fiecare echipă a fost dusă la obiectivele fixate, pătrunderea făcându-se la orele 23, simultan. Pentru a nu scăpa vreo încăpere necercetată, s-a dat fiecărei echipe câte o cretă cu sarcina precisă de a însemna geamurile camerelor percheziționate. Percheziția s-a desfășurat conform instrucțiunilor, toate obiectivele fiind blocate, persoanele adunate într-o cameră, legitimate și percheziționate corporal. Nu s-au găsit persoane străine de episcopie. S-au ciocănit pereții și părăndu-se la două echipe că sună în gol au spart fără a se găsi nimic. La Boga Alois s-a găsit o cerere către tov. ministru sub formă de circulară în care arată atitudinea Bisericii Romano-Catolice față de pace și niște însemnări asupra procesului Bisericii Romano-Catolice din Cehoslovacia. Nu s-a găsit armament, material explozibil și alt material mai compromițător. În total au fost percheziționate 92 camere, 18 coridoare, 3 pivnițe și două

⁴⁵ Operațiunea din noaptea de 11/12 mai 1950 s-a desfășurat pe baza unor instrucțiuni extrem de precise: „Se va păstra cea mai perfectă liniște pe timpul deplasării la obiectiv și pătrunderii în el. Se va pătrunde simultan în apartamentele fixate pentru percheziție. Se vor aduna toate persoanele din apartamentul respectiv într-o singură cameră și li se va face o percheziție corporală foarte amănunțită/hainelor cu care sunt îmbrăcați, cusături, buzunare, căptușeli căutându-se să nu aibă otravă asupra lor. La percheziția domiciliară, se va da o atenție deosebită zidurilor, tavanului, podelelor, șifonierelor, birourilor, picioarelor de la scaune, fotolii și birouri, fundurilor duble de la șifoniere, tablourilor de pe pereți, port-draperiilor, sfeșnicilor, abajururilor de la lămpi și cărților din bibliotecă. Se vor căuta următoarele materiale: armament, muniții, explozibil, valută străină, scrisori din partea Vaticanului, scrisori de dragoste la preoți, fotografii pornografice, sau orice material subversiv ce ne-ar putea interesa. Corespondența scrisă în limbă străină se va aduna pentru triere, specificându-se camera unde a fost găsită și cu îi aparține. La terminarea perchezițiilor, se va lăsa un tovarăș] care va supraveghea persoanele din apartamentul percheziționat, până când întreaga Cetate Episcopală a fost percheziționată. Se va aplica regimul tăcerii”. (ACNSAS, fond P, dosar 6504, f. 99).

poduri. În zorii zilei, s-au verificat geamurile dacă au semn și s-au găsit toate în regulă. Percheziția s-a terminat la ora 6 dimineața. La orele 4 a plecat mașina cu dr. Boga Alois la București pentru a nu fi văzut. Dr. Boga Alois cu toate materialele găsite la percheziție a fost depus la arestul MAI. Întreaga operațiune, pătrunderea în obiectiv și percheziția s-a desfășurat în perfectă liniște, fără a avea vreun incident sau a se face vâlvă”.⁴⁶

Prin intermediul unui informator de cameră introdus în celula lui Aloisiu Boga, Securitatea a aflat opiniile acestuia, inclusiv motivul pe care vicarul catolic bănuia că ar fi stat la baza arestării sale: „Suntem informați că Boga crede că este arestat din cauza unei scrisori pe care a scris-o către preoții catolici din țară în care arată că Papa nu este un atâțător la război și în care spune că Biserica catolică dorește să se facă pace între ea și guvern. Tot în scrisoare, Boga a arătat că printre preoții catolici din țară este o mișcare care vrea să se facă o largă înțelegere cu guvernul. Boga consideră pe acești preoți ca eretici și i-a îndemnat pe ceilalți preoți să nu se lase atrași de aceștia”.⁴⁷

Pe baza primelor declarații date în timpul anchetei și a notelor informative furnizate de informatorul introdus în celula sa, ofițerii de la Direcția Anchete a Securității au întocmit la 19 mai 1950 o notă în care erau sintetizate răspunsurile vicarului catolic⁴⁸ în privința raporturilor dintre Biserica Catolică și autoritățile statului: „În septembrie 1949, dr. Aloisiu Boga a cerut împuternicire de la Vatican pentru ca el să poată rezolva chestiunile dintre Biserica catolică și guvernul român. Vaticanul a răspuns *non possum* (nu se poate), aceasta din cauză că episcopii catolici din R.P.R. sunt arestați, iar chestiunile bisericii catolice nu le pot rezolva decât ei. Tratatative de orice altă natură pot duce numai Márton Áron și Anton Durcovici întrucât ei sunt și delegați ai Scaunului Apostolic în R.P.R. Dr. Boga ar putea duce tratative numai în cazul în care ar mai cere încă odată împuternicire de la Vatican și aceasta i-ar da-o. A. Boga, crede că Uniunea Populară Maghiară a făcut complot împotriva lui ca Biserica catolică din R.P.R. să rămână fără conducător și astfel să se poată alege un conducător dintre proștii care simpatizează cu guvernul, conducător care s-ar desolidariza de Roma și de acțiunea Papei și să se poată face anumite înțelegeri cu guvernul. A. Boga consideră unirea Bisericii greco-catolice cu Biserica ortodoxă ca un act trist și mizerabil, din cauză că Biserica ortodoxă este considerată ca o biserică comunistă. Mai departe A. Boga susține că actul de unire în sine nu și-a ajuns scopul deoarece credincioșii au rămas mai departe fideli Romei, ca dovadă că în toate bisericile catolice participă în număr foarte mare greco-catolici. A. Boga susține că dacă ar fi liber, ar încuviința ca pelerinajul de la Șumuleu-Ciuc să se țină. El spune că, chiar dacă guvernul ar interzice pelerinajul, credincioșii tot vor merge, fără cruce în frunte, pentru a căpăta indulgențe de la Șumuleu-Ciuc, unde anul trecut s-au făcut minuni. El spune că este posibil ca anul acesta să participe aproximativ 300.000 de oameni. El spune că, deși a dat circulare ca să nu se țină pelerinajul⁴⁹, vrea să

⁴⁶ ACNSAS, fond P, dosar 6504, ff. 81-83.

⁴⁷ Ibidem, f. 145.

⁴⁸ În fișa personală, vicarul Aloisiu Boga era astfel caracterizat: „Este un om inteligent, caută tot timpul să influențeze preoții din regiunea unde se află de a duce o propagandă dușmănoasă regimului. Este foarte credincios Papei și duce tot timpul politica iredentistă. Este foarte popular”. (ACNSAS, fond I, dosar 161635, f. 2).

⁴⁹ Arestarea vicarului Aloisiu Boga s-a produs în cadrul unor măsuri complexe ale Securității care vizau „contracararea” pelerinajului anual organizat la Mănăstirea Franciscană de la Șumuleu-Ciuc, după cum rezultă dintr-o notă a Securității din 13 mai 1950: „Pentru contracararea pelerinajului de la Șumuleu s-au luat până în prezent următoarele măsuri: Ministerul Forțelor Armate a concentrat la fața locului două regimente de Vânători de Munte și un regiment de artilerie cu subunitățile respective anexă. Aceste

rămână mai departe arestat, ca să nu i se poată imputa lui ceva, întrucât el crede că unii preoți și credincioși vor asculta de circulara sa, alții însă nu, mai ales că vor vedea pe circulară *data de 18 mai în București* și se vor întreba ce caută prelatul în București. Ei știu că Boga a fost arestat și circulara i-a fost luată cu forța, deci nu o vor lua în seamă”.⁵⁰

După un an petrecut în arestul Ministerului de Interne și la închisoarea Văcărești, la 4 mai 1951, vicarul Aloisiu Boga a fost mutat la Jilava, iar de aici, la 17 septembrie 1951, transferat la Penitenciarul Sighet Principal.

Închisoarea din Sighet, construită la sfârșitul secolului al XIX-lea, a fost transformată în luna mai 1950 într-un penitenciar exclusiv politic, devenind locul de întemnițare a unei părți însemnate a fostei elite politice, culturale și religioase a României interbelice. Supraviețuitorii Sighetului povestesc de trei elemente principale care definesc viața din închisoare: foamea, frigul și izolarea, toate acestea având același scop: lichidarea sistematică a deținuților. De altfel, întreg regimul din penitenciar a fost conceput parcă pentru a-i dezumaniza, umili și batjocori pe deținuți. Aceste scopuri erau urmărite atât prin regimul zilnic (muncile la care erau supuși indiferent de vârstă sau de starea sănătății), cât și prin regimul alimentar sau cel sanitar. Înfrigurați, înfomețați, terorizați, nu atât fizic cât psihic, aveau de acceptat și violențele de limbaj, trivialitățile unor oameni lipsiți de orice instrucție, dar deveniți șefi ai unor foști miniștri, academicieni sau ofițeri de rang superior. Supuși mereu verificărilor neașteptate ale gardienilor, găsiți vinovați de încălcarea unor reguli scrise sau nescrise, deținuții erau aruncați la „neagra”, o celulă mică, fără ferestre, cu un lanț în mijloc, care vara era ca un cuptor, iar iarna ca un frigider. Mâncarea era redusă la minimum și nu se permitea nici un contact cu nimeni. Mai multe zile petrecute la „neagra” însemnau îmbolnăvirea sigură a celui pedepsit.⁵¹

Odată catalogați, pe criterii strict politice ori ideologice, drept „dușmani ai regimului” sau „dușmani ai poporului”, temeiul juridic al arestării și detenției foștilor demnitari era asigurat. Vina arestaților nu consta în altceva decât în simplul fapt că aparțineau unei anumite „categorii” ce trebuia eliminată din noua societate.⁵² Arestați pe baza unor tabele redactate la nivelul conducerii Ministerului de Interne, în cazul foștilor demnitari, pentru refuzul de a trece la religia ortodoxă sau de a accepta imixtiunea autorităților în cadrul bisericii, în cazul ierarhilor și preoților catolici, majoritatea deținuților de la Sighet nu au fost judecați sau condamnați, fiind internați retroactiv pe o

regimente vor face exerciții prescrise în zonele fixate. Organele de Miliție au început concentrările strict discrete de milițieni pentru mărirea efectivelor posturilor din regiune. De asemenea, organele de Miliție au pus în vedere comercianților ambulanți care se deplasează de obicei la Șumuleu să rămână la casele lor. Organele de Miliție au pregătit tabelul principalilor chiaburi agitatori din comunele interesate, care urmează a fi avertizați în colaborare cu organele de Securitate să rămână acasă și să nu agite spiritele. Pentru perfectarea tuturor măsurilor preventive, Direcția Generală de Miliție a convocat 14 mai a.c. conferința comandanților județeni la Brașov. Organele de Securitate au trecut la reținerea vicarului general Alois Boga și a celor patru preoți agitatori în frunte cu Baricz Dionisie din Gheorgheni. D[irecțiile] R[egionale] ale S[ecurității] P[oporului] Brașov, Iași, Sibiu și Cluj au pregătit tabelele preoților ce urmează a fi vizitați pentru a li se pune în vedere că nu au voie să instige în vederea pelerinajului și tabelul călugărilor și călugărițelor dispersate și a agitatorilor neprelucrabili, în vederea măsurilor de urmare.” (Ibidem, f. 271).

⁵⁰ Ibidem, fond P, dosar 6504, ff. 56-58

⁵¹ Pentru amănunte a se vedea, Andrea Dobes, Ioan Ciupea, *Decapitarea elitelor. Metode, mijloace, mod de acțiune*, în „Memoria închisorii Sighet”, ediția a II-a, editor Romulus Rusan, București, Fundația Academia Civică, 2003, pp. 192-290.

⁵² Constantin C. Giurescu, *Cinci ani și două luni în penitenciarul din Sighet (7 mai 1950-5 iulie 1955)*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994, p. 45.

perioadă cuprinsă între 24 și 60 luni. A fost și cazul vicarului Aloisiu Boga, care, după ce a fost încarcerat mai bine de un an și jumătate fără nici o bază legală, prin Decizia MAI nr. 64 din 30 ianuarie 1952 a fost internat administrativ pentru o perioadă de 24 luni în „unitatea de evidență specială Dunărea”, denumirea codificată a Penitenciarului Sighet în documentele Ministerului de Interne. Ulterior, pedeapsa a fost majorată cu încă 24 luni, conform Deciziei MAI nr. 530/953.⁵³

Condițiile inumane din penitenciar, asociate vârstei și lipsa asistenței medicale a au contribuit substanțial la rata ridicată a mortalității celor închiși la Sighet. Astfel, în perioada mai 1950 - iulie 1955, dintr-un număr de aproximativ 200 de persoane, 53, adică 25%, au decedat. Printre ei s-a aflat și vicarul Aloisiu Boga, care a murit la 14 septembrie 1954, în celula 48, în brațele protopopului romano-catolic de Brașov, Vasvári Aladár.⁵⁴ În cazul morții unui deținut, comandantul închisorii întocmea un simplu proces-verbal în dublu exemplar, fără ștampilă și număr de înregistrare, în care erau trecute numele și prenumele deținutului, data și cauza decesului.⁵⁵ Aceste procese-verbale erau semnate de comandant, de medicul penitenciarului, sau în absența acestuia de oficiantul sanitar, iar în câteva cazuri și de ofițerul informativ al închisorii.⁵⁶ În procesul verbal redactat în cazul morții vicarului Aloisiu Boga, drept cauză a decesului era menționată „insuficiență circulatorie, sindrom cardio-renal”.⁵⁷

La 16 septembrie 1954, lt. maj. Alexandru Satmari, șeful Grupei Operative din penitenciar raporta conducerii U.M.0128 București decesul „deținutului contrarevoluționar Boga Aloisiu, care a suferit de insuficiență circulatorie, sindrom cardiorinal (sic!), suferind de mai mult timp de această boală”.⁵⁸

Trupurile deținuților decedați în închisoarea din Sighet au fost transportate în timpul nopții cu o căruță, îngropate în cimitirul orașului, iar de la mijlocul anului 1952, în cimitirul spitalului⁵⁹, situat la marginea Sighetului și aruncate în gropi anonime. Vicarul Aloisiu Boga a fost îngropat, la fel ca și episcopii catolici decedați la Sighet, într-un anonim absolut în țărâna de pe malul Tisei, rămășițele sale pământești neputând fi identificate nici astăzi.

În cazul deținuților politici decedați în Penitenciarul din Sighet nu s-au întocmit acte de moarte, această operațiune realizându-se abia în anul 1957, în urma presiunilor venite din partea familiilor celor dispăruți. Începând din vara anului 1955, când închisoarea din Sighet redevine penitenciar de drept comun, iar unii deținuți au fost eliberați, autoritățile s-au confruntat cu tot mai multe presiuni din partea familiilor celor decedați, care doreau să afle ce s-a întâmplat în acești ani. Întrucât nu exista nici un act

⁵³ ACNSAS, Fond P, Dosar 6504, f. 2.

⁵⁴ Udvardy Frigyes, *A romániai magyar kisebbség történeti kronológiája (1990-2003)* <http://udvardy.adatbank.transindex.ro/index.php?action=nevmutato&nevmutato=Boga%20Alajos>, accesat la 27 septembrie 2009.

⁵⁵ Potrivit afirmațiilor fostului director Vasile Ciolpan, cauzele deceselor erau astfel stabilite: „Mergeam cu medicul spitalului din Sighet și cu medicul penitenciarului și făceam un proces-verbal, iar cauza morții se trecea diagnosticul care-l avea bolnavul”. (***, *Închisoarea din Sighet acuză. 1950-1955*, Editura Gutinul, Baia Mare, 1991, p. 25).

⁵⁶ Arhiva Administrației Naționale Penitenciarelor (în continuare AANP), fond Cadre, dosar 1302, nepaginat.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ ACNSAS, fond P, dosar 6504, f. 246.

⁵⁹ Cimitirul spitalului se află pe partea stângă la ieșirea din Sighet pe drumul spre Satu Mare și este numit de localnici „Cimitirul Săracilor” sau „Cimitirul de la Cearda”.

legal, nu puteau reglementa juridic o serie de situații care presupuneau existența unor asemenea documente, pretinse de lege. La 17 aprilie 1955 a ajuns la Penitenciarul din Sighet prima solicitare referitoare la eliberarea certificatului de deces pentru un deținut mort în penitenciar. Era vorba de actul de deces al vicarului Aloisiu Boga, iar solicitarea era făcută de canonicul Boros Iosif, consilier eparhial la Episcopia romano-catolică din Alba Iulia.⁶⁰ Pus în fața unei situații inedite, lt. maj. Vasile Ciolpan, comandantul penitenciarului a trimis o notă colonelului Ilie Bădică, director adjunct al Direcției Penitenciare Lagăre și Colonii cerând lămuriri despre modul în care trebuia să rezolve această solicitare. Pe cererea comandantului de la Sighet a fost trecută următoarea mențiune: „avem procesul-verbal de deces, cum putem scoate actul de deces”⁶¹, adresată probabil unei persoane responsabile cu actele de stare civilă din cadrul Direcției de Evidență a Populației. Nu am găsit răspunsul trimis Episcopiei din Alba Iulia, în cazul în care a existat un răspuns, dar cel mai probabil că un extras după actul de deces nu a putut fi eliberat atâta vreme cât certificatul în sine nu exista.

Abia în cursul anului 1957 autoritățile au început campania de întocmire a certificatelor de deces, potrivit Decretului 200 din 6 mai 1957, privind înregistrarea deceselor din penitenciare „identificate până la acea dată”.⁶² În aceste condiții își începea activitatea maiorul Vasile Nica din cadrul Direcției Penitenciare Lagăre și Colonii însărcinat cu stabilirea legăturii între comandantul penitenciarului și funcționarul desemnat de conducerea Direcției de Evidență a Populației să indice celor de la Sfatul Popular „cum trebuie făcută operațiunea de întocmire a certificatelor de deces”.⁶³ În cursul anului 1957, Vasile Nica, însoțit de funcționarul de la Evidența Populației, a trecut pe la mai multe penitenciare și primării din țară, printre care Timișoara și Cluj, înainte de a ajunge la Sighet. Analizând actele de moarte întocmite la Sighet, se constată că din 51 de acte, 42 sunt date 20 iulie 1957, iar 9 au data de 13 august 1957, toate având ca declarant pe Vasile Nica, domiciliat în mod fictiv, în Sighet, pe strada Avram Iancu nr. 26. Aceste certificate de deces, întocmite retroactiv pe baza proceselor-verbale redactate la momentul decesului, se găsesc într-un registru special al Stării Civile din Sighet⁶⁴, iar potrivit acestora, academicieni, profesori universitari, episcopi sau generali nu au urmat nici o școală fiind doar niște „indivizi fără ocupație”.⁶⁵ Actul de moarte al vicarului Aloisiu Boga are numărul 147, fiind completat la 13 august 1957. Cauza a morții este identică cu cea menționată în procesul-verbal de constatare a decesului întocmit în septembrie 1954: „insuficiență circulatorie, sindrom cardio-renal”, dar la rubrica referitoare la locul morții se menționează în mod fals, Spitalul Sighet.⁶⁶ Probabil că

⁶⁰ Solicitarea trimisă conducerii Penitenciarului din Sighet era astfel motivată: „Subsemnatul Boros Iosif, canonic eparhial romano-catolic din Alba Iulia, vă rog să binevoiți a-mi elibera un certificat de moarte a decedatului Boga Aloisiu, consilier eparhial romano-catolic din Alba Iulia, decedat la Sighet în luna octombrie 1954. De acest certificat mă voi servi în fața Notariatului de Stat, pentru deschiderea succesiunii defunctului Boga Aloisiu”. (AANP, fond Secretariat, dosar 1/1955, vol. 1, f. 344).

⁶¹ Ibidem, f. 345.

⁶² ***, *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă 1945-1967*, (coordonator Andrei Murau), Iași, Editura Polirom, 2007, p. 474.

⁶³ AANP, fond Secretariat, dosar 2/1955, vol 2, f. 15.

⁶⁴ Înregistrarea deceselor trebuia făcută într-un registru special întrucât „vechile registre s-au închis și sigilate”, după cum precizau ofițerii Direcției Penitenciare Lagăre și Colonii. (Ibidem, f. 14).

⁶⁵ Arhiva Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței, fond Penitenciarul Principal Sighet, dosar Acte de moarte.

⁶⁶ Ibidem.

această mențiune, prezentă și în certificatele de deces ale altor deținuți politici decedați în penitenciar avea drept scop să creeze iluzia existenței unei asistențe medicale oferite deținuților în cadrul spitalului.

Personalitate marcantă a Bisericii Romano-Catolice din Transilvania, vicarul Aloisiu Boga a manifestat în anii de început ai regimului comunist o atitudine intransigentă în fața tentativelor autorităților de a-și impune controlul asupra Bisericii Romano-Catolice. Fidel principiilor ecleziastice promovate de episcopul Márton Áron, nu a fost de acord cu încercările oficialilor comuniști de a înființa o Biserică Catolică românească care să renunțe la subordonarea față de Vatican. În mod repetat, vicarul Aloisiu Boga, devenit ordinariu substituit după arestarea episcopului Márton Áron, a respins cu fermitate propunerile venite din partea guvernului, motivând că această problemă, în condițiile arestării episcopatului catolic, trebuie discutată în primul rând cu Nunțiatura Papală, reprezentanta Sfântului Scaun în România.

Întrucât atitudinea sa intransigentă era o piedică importantă în tentativa autorităților comuniste de a subordona conducerea Bisericii Romano-Catolice, s-a decis arestarea sa. A fost încarcerat mai bine de patru ani fără să fi fost judecat, însă regimul de detenție, asociat vârstei, au dus la decesul său, dar au consacrat un martir care a preferat jertfa finală în lupta pentru păstrarea credinței sale.